

Польшча ў авангардзе

(Заканчэнне з 1-ай бачыны)

На фоне ды, пеўне-ж, у сувязі з узаемадаўчыненням Савецкага Саюзу з сатэлітнымі краінамі апошнім часам зактывалася дэйніцца югаславінскага дыктатара Ціты. Шаснаццацідзённыя нарады Хрушчова з Цітам у Югаславі, а пазней у Савецкім Саюзе, у горадзе Ялце да гэтага часу трывалі ў сакроце. Але выскажаныні прэзыдіуму ў прыпушчэнні заходніх абсэрватораў далі падставы да паўстання дэльвіх розных вэрсіяў што да апошніяй ролі Ціты.

Афіцыяльны ворган югаславінскіх камуністычніх партыі «Борба» на другі дзень пасля павароту Ціты з Крыму паведаміў аб «далёка пасунутай згодзе паглядаў у міжнародных спраўах» між Савецкім Саюзам і Югаславіяй. «Борба» ўспомінала, што між Цітам і савецкімі краінамі існуюць і «некаторыя розніцы паглядаў, галоўнага дактринальнага характеристу», але тут-же дадала, што найлепшай гарантыйяй далейшага памысленія развіўцца савецка-югаславінскіх дачыненняў ёсць «шчыры й беспасярдні абмен паглядамі для адхіленняў зайнавашых розніцаў». У сувязі з гэтымі выскажанынімі «Борбы» на Захадзе ўважаюць, што можа дайсці да новае арганізаціі камуністычніх партыяў, якая была-б свабаднай формай развязванага камінформу. У гэтаі новай арганізаціі Ціта адграваўбы ролю галоўнага пасярэдніка між Савецкім Саюзам і сатэлітамі. За гэтай вэрсіі прамаўлялі-б і словы Мікаяна, сказанныя ім на камуністычным кантакце ў Пэкіне. Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Масква даручыла Ціту ролю пасярэдніка між ёю і камуністычнымі партыямі сатэлітных краінай і Захаду, пераконваюць адбыўсаныя ў заполянаваныя пілігрымкі камуністікі ў Белград. Гэтак пасля павароту Ціты з Савецкага Саюзу адведалі югаславінскую стаціцу дэлегація італьянскай камуністычнай партыі і баўгарскага парламента. У недамёк будуваны маюць адведаць Ціту дэлегаціі камуністычных французскіх, румынскіх і мадзарскіх.

Паводле другога вэрсіі, паразуменіе між Хрушчовам і Цітам ня было дасягнутае. Ціта мей становіца прайдэзервавацца сваімі тэзісамі, што Саветы павінны дасць большую славоду сатэлітам, нарашай, што савецкая дэкларацыя аб матчысці «розных шляхоў да сацыялізму» Саветамі ня выконваецца, ды быццам абвінаваці савецкую камуністычную партыю за разасланую ёй тайную інструкцыю камуністычных партыяў сатэлітных і заходніх краінай, у якой Москва перасыцерагала перад перайманнем імі мэтаду югаславінскага камунізму. Як паведамляюць з Белграду, віцэ-прэзідент Югаславіі Кардоль пе-расыцярог камуністычных кіраўнікоў, што траба лічыцца з матчысцію новага канфлікту з Савецкім Саюзам. Выц-

3 жыцця Беларусаў у Польшчы

У дадатак да таго, што было сказана пра Беларусаў у Польшчы ў «Б-не» з 16 верасня сёлета, ніжэй хочам падаць некалькі паасобных фактав і меркаваныяў, якія дапамогуць нам лепш зразумець вельмі цікавую й актуальную беларускую праблему ў Польшчы. Инфармацыі нашыя базуем галоўным чынам на выдаванай ў Беластоку беларускай газэце «Ніва».

Беларуская мастацкая самадзеянасць

Мастацкая самадзеянасць належыць да вельмі шырокіх практыкаванага спосабу праводжананія беларускіх культурнае працы ў Беласточыне. Драматычныя гуртки, хоры, аркестры з беларускім рэпертуарам стала пашыраюцца. На перапады, выкіданыя ў гэтым кірунку, адбываецца выразна яшчэ гэны першапачатны энтузізм, выкліканы афіцыйным дазволам на праводжананіе беларускіх культурнае працы. Характэрным паказыкам гэтага з'яўляеца факт, што да самадзеянасці горніца ія толькі моладзь, але і бацькі вучынаў беларускіх школ. Гэтак, у першым ліпені скінчылісь нумары «Нівы» ў рэпартажы «Па прыкладу сваіх дзяяц» апісваеца як раз адзін з тых выпадкаў.

У Мілейчыцах Семятыцкага павету ёсць школа. Загадчык школы Ян Зайдзінскі патрапіў захвоўці на толькі сваіх вучняў да мастацкай самадзеянасці, але і іншых бацькоў. У газэце чытаєм: «Нядоўна бацькі школьнікі з'яўліліся на сцене з пастаноўкай «Затрагай кін». Паглядзеце пастаноўку! Сабралася шмат жыхароў Мілейчыцаў. Усе яны захапляюць ігрою артысты з бацькоўскай камітэтам. Цяпер гэтая «артысты» (іх так завуц у Мілейчыцах) рыхтуюцца паехаць із сваіх пастаноўкай у Кляшчэлі й Семятычы».

З таго-ж нумару «Нівы» даведаўся, што і ў вёсцы Чыжы Гайнаўскага павета-

на Грамадзка-Культурнага Т-ва атры-

муюцца, як шуканыне Хрушчовам апоры ў югаславінскага дыктатара. Калі тады правільнай ёсць першае, намі працтваленам вэрсія, дык Хрушчоў гэтую апору знайшоў, і наадварот, калі другая вэрсія прыпушчальнай ёсць правільная, дык на тым выпадку пазыцыі Хрушчова яшчэ больш аслабілася.

Такім чынам апошнія падзеі ў Польшчы не з'яўляюцца адваранымі ад агульнага практэсу, што адбываецца за залезней заслонай і ў самым Крэмі і ў якія была ўцягнутая Й. Югаславія. Вильныя толькі найбольш вымоўнай азінакай глыбокага фэрмэнту, які адбываецца сроду паняволеных народу, і на менш вымоўным довадам часовае слабасці савецкага систэмы. Цяжка, аднак, спадзявацца, што гэтае слабасць практэса, што з'яўлілася заслона, расцягнутая ў Ялце ў 1945 годзе, можа разваліцца ў выніку новага спаткання ў Ялце, гэты разам Хрушчова і Ціты.

Заходнія апініі перакананы, што падзеі Хрушчова ў сувязі з неіздадчынай распачатае ім «адміністраціўную» візію, якую ён падаў на падставы да пасунутай згодзе паглядаў у міжнародных спраўах» між Савецкім Саюзам і Югаславіяй. «Борба»

ўспомінала, што між Цітам і савецкімі краінамі існуюць і «некаторыя розніцы паглядаў, галоўнага дактринальнага характеристу», але тут-же дадала,

што найлепшай гарантыйяй далейшага памысленія развіўцца савецка-югаславінскіх дачыненняў ёсць «шчыры й беспасярдні абмен паглядамі для адхіленняў зайнавашых розніцаў». У сувязі з гэтымі выскажанынімі «Борбы» на Захадзе ўважаюць, што можа дайсці да новае арганізаціі камуністычніх партыяў, якая была-б свабаднай формай развязванага камінформу. У гэтаі новай арганізаціі Ціта адграваўбы ролю галоўнага пасярэдніка між Савецкім Саюзам і сатэлітамі. За гэтай вэрсіі прамаўлялі-б і словы Мікаяна, сказанныя ім на камуністычным кантакце ў Пэкіне. Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія й су-працоўніцтва з камуністычніх партыяў, «забываючыся, калі трэба, аб дактринальных розніцах навет коштам некаторых адступлінняў ад прынцыпаў ленінізму». Далей, у правільнай історыі, што Мікаян там асвятычыў, што камуністычныя партыі на Захадзе павінны навязаць блізкія дачыненія

Новая праца аб Кастусю Каліноўскім *)

„Złożył on swoje życie w ofierze praf. Bakara („Belorussia, The Making of narodowi białoruskiemu; swoim młodym, ale wielkim umysłem, swoim wielkim sercem potrafił wytworzyć syntezę pragnień narodu białoruskiego i rzucić zarys wizji przyszłych dziejowych losów tego narodu...“

W. Kordowicz

Перш чымся перайсьці да разгляду самое кніжкі, варта крьху слынчына на тых маментах і прычынах, якія зацікаўлі аўтара постасці нашата нацыянальнага героя — Кастуся Каліноўскага.

«Аб Кастусю Каліноўскім пачуў я першы раз у 1925 годзе, — піша сп.

Кардовіч. — Будучы тады ў Свіслачы, сустрэў я старыя, якія браў удзел у студзенскім (1863 г.) паўстанні. Ён мне

расказваў аб сваіх перажыўаннях і чутых з тых часоў здарнинях... Галоўней постасці, якая ў той ці іншы способ брала ўдзел у гэных падзеях, быў заўсёды «Кастусь», г. зн. Кастусь Каліноўскі. Зьяўляўся ён у апавяданнях у харчары як-бы дабрадзейнай сілы, якая несла сялянам дапамогу, пашырала сірод іх прафу да вымервалага спрадвядлівісці. З таго часу зацікаўіся я постасці Кастуся Каліноўскага.

У 1934 г. наткнуўся я ў Вільні на працу беларускага буржуазнага гісторыка (тэтак аўтар называе ўсіх беларускіх гісторыкаў, апрача савецкіх) Адама Станкевіча, п. н. «Кастусь Каліноўскі — „Мужыкі Праўда І Ідея Незалежнасці Беларусі“». Да гэтага часу я чытаў аб Каліноўскім усё, што было ў польскай мове... Цяпер-же, напаткаўшы зусім іншася асвятленне гэтага по-

стапі, я распачаў падрабязны пошуки ў беларускай, расейскай і літвінскай літаратуре, з мэтай здабыцьца адпаведнага матараў.

Далей аўтар адзначае, што, апрача генага матараў, ён у сваіх працах выкарыстаў таксама архіўны матар'ял (рукапісныя крініцы) Дзяржаўнага архіву ў Вільні: акты Судовага Аддзела паліціякага архіву за 1864 г. (№ 280, 430 і 917), Архіву канцылярый генэрал-губернатара (справацінны й выкызы віленскай слідчай камісіі), Палавога Аўдзітарыяту, аддзелу «Д» (пратаколы паседжанняў з 1864 г., № 241 і 243), а таксама этэмпілры «Мужыкіца Праўды», знойденыя на тэрыторыі Свіслачскага, Дзісненскага і інш. паветаў.

Далей у тым-же самым уступе аўтар паясняе, што як польская, так і расейская гісторыкі з царскіх часоў, апісваючы паўстанніе 1863 году, вельмі неахвотна ўспамінали Кастуся Каліноўскага, падобнай слідчай камісіі, а пасля ўсім рабоча адносіліся да яго: яны прымеўчвалі шмат фактага ў ягонае дзеяньсці, імкнучысь съведама зменшыць ягонае значанье і ролю, трактавалі ягоная думкі ў ідэі як рамантычныя мрой юнацкі. На маргіне гэтага трэба адзначыць, што гэткае настайленне ў дачыненіі да Каліноўскага мелі на толькі польскія ці расейскія гісторыкі: падобны суб'ектыўны падыход чытат знойдзе і у працы амерыканскага наўкуоўца

Вось-ж а два браты Каліноўскія — Вікінг і янымі бліжэйшыеми дадзеными.

Цікавы ведамкі знаходзім у кніжцы тар (старэйцы) і Кастусь — на мелі таго ўтварынага лёгкага дзяяцінства, якое магло-б ім забясьпечыць паложаныя бацькі, што апрача хваліварку (227 дзесяцінаваў ужо пасыль падаўчанія) меў яшчэ фабрыку-мануфактуру. Съмерць маці ды паўторнае жаніцьба бацькі, які нааугл мала цікавіўся сынаў, спрычыніліся да таго, што маладыя хлопцы адчуvali сябе нааугл чужымі ў сваім доме. Мачыха апекавалася толькі сваімі дзяцімі, якіх было ў Каліноўскіх яшчэ чацвёрта, а Віктар і Кастусь, высланы ў сьвет (першы ў Маскву, другі ў Свіслач) мусілі разылічваць ужо толькі на свае собсці сілы ды старацца за розных стыльдильных дапамогаў на навуку. Гэтае занядбаныне сыноў

змагаром за лепшую сацыяльную і палітычную будучыню беларускага народа. Адам Станкевіч, не гаворачы аб сацыяльной падаўчаніі Каліноўскага, падобна як і польскі гісторык, слушна падырквавае, што Кастусь Каліноўскі быў беларускім нацыянальным дзеячом, бо працаў вилучна для беларускага народу...

Тут варта адцеміць, што ўсё-ж у сяньняшній Польшчы аўтар мае куды большую свободу выказаваць свае думкі, чымсь аўтар падаўчанія, калі можа навет прызнаць, што і «буржуазны гісторык» можа нешта «слушна паддышырваць» (іншая реч — «прагрэсіўны») расейскі гісторык, які, як вядома, можа месца слушніць навет і з гледзішча бальшавікоў.

Пераходзячы да разгляду самое працы, перадусім трэба адцеміць, што яна напісаны ў даволі жывым, папулярным, а мясцамі навет пасыяньючым стылі, што хутчэй сваеасаблівы публіцыстычны, а не працы наўкуоўца. Зрэштай і сам аўтар не прэтэндуе на сухую наўкуоўцу — ён выкладае ў шырокадаступнай форме зыбранные ім матар'ял, прычым матар'ял цікавы й багаты, зусім яхільчыючыся ад выкызанія слаў падаўчанія, дапушчэння, гіпатэзу. Бязумоўна, частыя паклоны перад усім расейским, што носіць адзнаку г. зв. «прагрэсіўнасці», ды авалязкавая даніна марксістоўскому мэтаду інтерпрэтацыі — часам выклікаючы нясмак, але падобныя моманты чытат бачыць адрэзуды, разумеично палажаные аўтара, больш церпяліва пераносіць іх.

У першым раздзеле кніжкі разглядаючы дзіцячыя годы Кастуся Каліноўскага да ягонаў наўку ў Свіслачы і на Пецярбурскім універсітэце. Сп. Кардовіч перадусім ставіць справу са сваим паходжаньнем сям'і Каліноўскіх. Ён

паклікаеца на «дальнічынны»

бальшавіковікі аўтараў польскім паходжаньні (з

драбнай мазурскай шляхты) Каліноўскіх, аднак-ж якіх адзначае, што яна ве-

дама, на чым Пышыбороўскі базуе сваё

цверджанье. Из свайго боку аўтар

сыцьвярджае, што аб паходжаньні гэтага

бальшавіковікі

працягу трах тыдняў 80 настайнікаў

чынны. Трэцій працай, над якой працуе слухалі лекцыі менскіх прафесароў Установа беларускай мовы Польска-Гурскага й Тарасава.

Савецкая інстытуту ў Баршаве — гэта зборнік беларускіх песьняў, у якім було зімешчана калі 4-х тысяч песьняў.

На адпаведнае пытаньне аднаму из

сваіх чытачоў «Ніва» (15. 7. 56) адказвалі: «Аднонаст атрымоўваныя кніжкі і падручнікі ў беларускіх мовы звязаўся ў кнігарню савецкіх кніжак і

Куліна... Камітэт савецкіх грамадзян у кожную суботу ў нядзелью ў Таварыстве Польска-Савецкае Дружбы ў Беластоку трывале дзяжурства. Тут запікаўленыя асобы могуць здабыць патрэбныя інфармацыі аб вымене пашпартоў, выезьдзе ў СССР, аб спосабе набыцьца савецкага грамадзянства й г. д.»

Галоўны рэдактар «Нівы» — «таварыш»

Калі ў «Ніве» пішацца пра жыхароў Польшчы, іх завузвіць «грамадзянамі» (у скароце «гр»). Калі пішацца пра савецкіх грамадзян, яны, як правіла, на баонах газеты застаюцца «таварышамі».

18 ліпеня Беласток наведалі старшыня Беларускага (савецкага) таварыства культуранае сувязі з заграніцай тав. Марыя Ваганава да старшыні аналігичнае літвінскага арганізацыі, «Ніва» з 29 ліпеня, паведамляючы аб прафегу сустэречы гасцізь з прадстаўнікамі беластоцкага БГ-КТ, даслоўна напісала: «Плян, які прадугледжвае выезды мастацкіх калектыўў спартыўных каманд у сельскагаспадарчых дэлегаціях у савецкую Беларусь амбэркаў вагоўныя».

Прыкладам, выкладчыкі беларускага мовы на розных дапамаговых курсах прысылаюцца з савецкага Беларусі. Нядаўна ў жнівені звязаўся ёй г. зв. Цэнтральны курс беларускага мовы ў Медзышыні калі Варшавы, у якім на

рэдактар «Нівы» тав. Ваўкавыцкі...

3.

(Заканчэнне на 4-ай бачыне)

аніякага дачынення. За тое ў «Адказе караля Жыгімonta Трайцяга паспольству ад паноў-рады» за 1531 г. між рознага іншага прыгадваецца:

«Што тэж датычыща замку Воршы, кароль яго міласць немалую суму пеннажную рачыў даці і людзей казаў з воласці Любашанскае к рабоце таго замку пасламі». А што да баўрына Воршы, дык пэўна-ж гэта пагалоска паходзіць ад пасмы расейскага пасты Лермантаў «Баярин Орша», якай яна мае пад сабой гісторычнага падмурку.

Мы пракапалі на замчышчы глыбокія траншэі, каб адшукаць пад замчышчы сльяды мінчушыны і не знайшлі іх. Адзначае, што нагадавала замак, гэта стары замак, парослы імхом і навет дрэўкамі вадзяны млын на Варшыцы. Як і ў далёкую стараадуніну, вада з шумам круціла ягонае кола, але пасыль бясплодных археалёгічных пошукаў прыгадаўся нам сильшчыца пэўністичны выраз пахмурнага Грэка Гэракліта Эфаскага:

Усё цячэ, ёсць зъянняцца.

Запраўды над млынам вісела вялікая шыльда — Промкамінат — а ў ім за памол з кожнага пуда збожжа спаганяліся цяжкайшыя за сваю звычайнай фізычнай вагу хунты. Аднак

адразу загучола на сэрцы млынам народжаная жыццё-сцьвярджаальная мэлёдия цудоўнага Франца Шубарта:

Круцяцца жорны і шумяць,
Круцяцца.

I адразу сталіся для нас гэтыя жорны сымбалічнымі — яны перамељоць, ператрутъю тое ліхалецце, якое тымчасам аба-

лілася на нашу Бацькаўшчыну.

У трох кілямтрах ад Воршы, на беразе Дняпра, там, дзе ўпакаўшася ў яго рэчка Арохайка, знаходзіцца ўрочышча Дубкі. Хоць і на першымі, але мы таксама дасыльвалі тут бадай нязнаную дагуту нашым шырокім колам Варшанскую пячору. Уваходы ў дэльце з іх ад часу абаліліся, але за тое захаваўся ўваход у твойцюю, што ляжыць на вышыні 12 метраў над узроўнем Дняпра ў малаводзьдзе. На першы нагляд выпадковага падарожніка, ён нагадае зъянную зъяўрную нару. Тому можа якога нічога дэйнага ў тым, што сябры экспедыцыі адмовіліся дапамагчы ейнаму кіраўніку ў дасыльванні пячоры. Мне давялося аднаму, паволі, нагамі ўпіяд, палезыць ў пячору — плечы застравалі паміж ейнімі сценкамі і нельга было прыўзяць галавы. Апошніе, што

сымпаты між хлопцамі й мясцовыми працы Кастуся Каліноўскага, аўтар слянамі, на думку аўтара, мусіл мец не абы-які ўпльбу на далейшую фармаваньне съветагляду маладых хлопцаў.

«Кастусь Каліноўскі», — піша аўтар, — ужо ад дзіцяці, ад перадацькоўных часоў, якія праводзіў у Маастаўлянах, а пасыль ў Якушоўцы, бывы съветкам што раз бурліўшага незалежнага нацыянальнага руху сялянскіх беларускіх маўзі, што апрача хваліварку (227 дзесяцінаваў ужо пасыль падаўчанія) меў яшчэ фабрыку-мануфактуру. Съмерць маці ды паўторнае жаніцьба бацькі, які нааугл мала цікавіўся сынаў, спрычыніліся да таго, што маладыя хлопцы адчуvali сябе нааугл чужымі ў сваім дому. Мачыха апекавалася толькі сваімі дзяцімі, якіх было ў Каліноўскіх яшчэ чацвёрта, а Віктар і Кастусь, высланы ў якіх съветкамі што раз бурліўшага незалежнага нацыянальнага руху сялянскіх беларускіх маўзі, спрычыніліся да таго, што маладыя хлопцы адчуvali сябе нааугл чужымі ў сваім дому. Мачыха апекавалася толькі сваімі дзяцімі, якіх было ў Каліноўскіх яшчэ чацвёрта, а Віктар і Кастусь, высланы ў якіх съветкамі што раз бурліўшага незалежнага нацыянальнага руху сялянскіх беларускіх маўзі, спрычыніліся да таго, што маладыя хлопцы адчуvali сябе нааугл чужымі ў сваім дому.

Далейшым фактарам у фармаваньні съветагляду Каліноўскага, паводле аўтара, быў ягоная навука й кантакт з тагачаснай перадацькоўной моладзю ў съветскай падаўчаніі. Нажаль, аўтар піша, быў ужо падаўчаніем якіх-небудзі аўтараў, якія можа быўшы апраў

